

<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

3. Розшук незаконно отриманих активів: практичний посібник. Базель: *Базельський інститут управління, Міжнародний центр з повернення активів*, 2015 (оригінал, англійська мова) / 2016 (переклад українською мовою). С. 19. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-01/tracing_illegal_assets_Ukrainian.pdf.

4. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 лист. 2015 р. № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016, № 1, ст.2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>

5. Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Бюро економічної безпеки України щодо виявлення та розшуку активів : Наказ Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів та Бюро економічної безпеки України від 22 лют. 2022 р. № 54/50. *Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0507-22#Text>

Цуцкїрїдзе Максим Сергїйович,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

УМОВИ ДОПУСТИМОСТІ ВИКОРИСТАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ЗАСОБІВ ПІЗНАННЯ

У процесі доказування конкретні факти дійсності фіксуються шляхом застосування засобів пізнання певними суб'єктами. Зазначені суб'єкти є учасниками досудового розслідування, що наділені владними повноваженнями, і саме до їх функцій відноситься пізнання обставин кримінального правопорушення. Пізнання зазначених обставин у кримінальному провадженні здійснюється шляхом доказування, що є змістом кримінальної процесуальної діяльності. Ці засоби спрямовані на фіксацію одних і тих же обставин кримінального правопорушення (доказової інформації) як слідчими, так і співробітниками оперативних підрозділів. У практиці досудового розслідування і судового розгляду виникають проблемні ситуації, пов'язані з допустимістю даних, здобутих в результаті оперативно-розшукових заходів (аналогічним відповідним НСРД) до внесення відомостей до ЄРДР, як доказів у кримінальному провадженні.

Оскільки такі ситуації у судовій діяльності вирішуються неоднаково, то виникає необхідність визначити умови допустимості використання результатів оперативно-розшукової діяльності, як засобів пізнання у кримінальному провадженні. Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК). Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів (ч. 2 ст. 84 КПК). В абз. 2 ч. 2 ст. 99 КПК зазначено, що матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (у ст. 10 цього Закону також встановлено, що матеріали ОРД використовуються для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні. за умови відповідності вимогам цієї статті), є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Умовами є наступні:

– наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину (п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність»). Тобто, результати застосування засобів пізнання до внесення відомостей до ЄРДР, можна розглядати як потенційні докази у кримінальному провадженні за умови, що оперативними співробітниками отримано інформацію, про підготовку вчинення злочину. Якщо ж в оперативних підрозділах є відомості про вчинення конкретною особою злочину (а не про підготовку до злочину), то немає жодних перешкод для внесення таких відомостей до ЄРДР і початку досудового розслідування з метою перевірки факту вчинення злочину за допомогою пізнавальних засобів, регламентованих в КПК, і, зокрема, тих, що передбачені главою 21 КПК «Негласні слідчі (розшукові) дії». Більш того, органи досудового розслідування і/або прокурор зобов'язані внести такі відомості до ЄРДР (ч. 1 ст. 214 КПК);

– використання засобів пізнання повинно бути прямо регламентовано кримінальним процесуальним законодавством. Частиною 2 ст. 1 КПК встановлено, що кримінальне процесуальне законодавство «складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, цього Кодексу та інших законів України» Законодавець встановив пріоритет КПК порівняно з іншими законами та нормативно-правовими актами шляхом прямого регламентування: «закони та інші нормативно-правові акти України,

положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу» (ч. 3 ст. 9 КПК). Оскільки Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» належить до числа «інших законів України», у ст. 3 визначено, що правову основу ОРД, поряд з іншими законодавчими актами, становить КПК, а у ст.8 зазначеного Закону регламентоване повноваження оперативних підрозділів щодо застосування засобів пізнання - то це дозволяє зробити висновок про те, законодавець вжив заходів до того, щоб норми Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» не суперечили КПК, а отже, норми цього Закону допустимо розглядати як «норми КПК» в розумінні п. 2 ч. 1 ст. 445 КПК;

– наявність заведеної оперативно-розшукової справи, оскільки оперативні підрозділи за наявності підстав до заведення ОРС вправі (і зобов'язані) завести її і здійснювати оперативно-розшукову діяльність (у тому числі і застосування засобів пізнання) виключно в її рамках;

– наявність відповідного рішення прокурора, оскільки збирання фактичних даних (застосування засобів пізнання) оперативними співробітниками в межах ОРС без рішення прокурора (якщо необхідність такого рішення для застосування певних засобів пізнання прямо регламентовано у Законі) заборонена;

– іншими способами з'ясувати питання та одержати фактичні дані про підготовку та вчинення даного злочину неможливо;

– засоби пізнання оперативними підрозділами застосовуються виключно з метою запобігання подальшій протиправній діяльності, з дотриманням вимог ст. 31 Конституції України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

– неможливо одержати фактичні дані про злочинну діяльність особи у межах кримінального провадження;

– ті самі докази не можливо отримати шляхом застосування засобів пізнання слідчим (або за його дорученням – оперативними працівниками) після внесення відомостей до ЄРДР.

– отримані фактичні дані, у результаті застосування засобів пізнання (до внесення відомостей до ЄРДР), відповідають вимогам допустимості доказів відповідно до змісту ст. 86 КПК, оскільки порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України (ч. 1 ст. 1 КПК), елементом якого є і Закон «Про ОРД» (ч. 2 ст. 1 КПК).

Список використаних джерел

1. Закон України „Про оперативно-розшукову діяльність” // Верховна Рада України; Закон від 18.02.1992 № 2135-ХІІ ... – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>

Червінський Вадим Володимирович,
аспірант наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛОМУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком збройної агресії проти України проблеми забезпечення прав і свобод потерпілих від кримінальних правопорушень набули особливої актуальності через масове вчинення агресором воєнних злочинів. Кількість потерпілих від цих злочинів обраховується сотнями тисяч та щоденно збільшується. Одночасно посилює свої позиції організована злочинність, зростає кількість кримінальних правопорушень корисливо-насильницького спрямування, високим залишається рівень дорожньо-транспортних пригод з каліцтвом та смертю потерпілих.

Через значне навантаження на органи досудового розслідування та прокуратуру кримінальні провадження щодо тяжких та особливо тяжких злочинів з потерпілими далеко не завжди розслідуються ефективно. У результаті цього права та законні інтереси потерпілих залишаються незахищеними. До того ж за усталеною традицією, пріоритетною для слідчих та прокурорів є діяльність з доказування вини підозрюваного, обвинуваченого. Відновлення ж порушених прав потерпілих є завданням другорядним та фактично покладено на осіб, яким вчиненням кримінального правопорушення спричинено фізичну, матеріальну та моральну шкоду. Тому надзвичайно важливими сьогодні є питання надання професійної правничої допомоги потерпілим у кримінальному провадженні.

Потенційна можливість здійснювати представництво потерпілого втілюється у практичному набутті відповідного процесуального статусу адвокатом лише після делегування потерпілим йому своїх повноважень [1, с. 128]. Таке делегування здійснюється на умовах договору за ініціативою потерпілого, як правило, у зв'язку з тим, що він потребує надання кваліфікованої правової допомоги.

З цих причин виникає дві природні умови набуття процесуального статусу представником потерпілого. По-перше, офіційне набуття клієнтом статусу потерпілого у кримінальному провадженні. По-друге укладання ним договору з адвокатом про надання правової допомоги.